

BARNDOMSMINNEN. Paul Salo var bara åtta år gammal när hans pappa kom hem från kriget med en hjärnskada som förändrade honom. Den tidigare så snälla pappan blev våldsam.

Fick inga svar

TEXT OCH FOTO:
JOHAN SANDERG

Paul Salo är begåvad med ett gott minne. Och ur det drar han historier från gångna tider som han gärna berättar.

Dottern har sagt att jag minns nästan från den dag jag är född, säger han.

Familjen har därför uppmanat honom att skriva ner sina minnen. För deras skull. Det har sprorrt honom att skriva sin fjärde bok *Mitt liv som barn i krigets skugga*. Det är första boken där han berättar om sina minnen.

Han har skrivit mycket under livets gång. Han har skrivit dagbok i över femtio år och har över sexhundra handskrivna sidor från den tidigaste barndomen. Han har täckt hela sitt liv.

Även om jag har mycket att berätta om livet efter kriget har jag satt punkt i boken vid tolvårsåldern. För det var då som kriget tog slut.

När Vinterkriget började 1939 var Paul Salo fyra år gammal. Fyraåring- en lade märke till föräldrarnas oro då pappa måste resa någonstans långt bort till något som man kallade krig där man kunde dö.

Som barn förstod vi inte vad kriget betydde och vi fick heller inget veta. Men mer och mer började jag förstå vad kriget var. Vi barn hörde ju vuxna prata och oroa sig för dem som var inkallade.

Han märkte att stämningen i hembyn Kovjoki i Nykarleby förändrades. De äldre blev tysta och skrattet satt långt inne.

Att min tjurkalv dött hjälpte mig som fyraåring att förstå vad det betydde när de vuxna talade om att någon hade stupat. Kalven andades inte och den fanns inte längre. De som stupat kom inte heller hem mera.

Ett av de tidigaste minnena från kriget var ett bombalarm. Byborna hade hängt upp en skena av järn som man slog på när det vara fara å färde. Då gällde det att springa till skogs och gömma sig så fort som möjligt.

Jag minns att mamma och jag sprang och gömde oss under en gran i skogen. När jag tittade upp mot himlen såg jag ånglar som kastade ner något. Titta mamma, ånglar, ropade jag. Hon såg inga ånglar, men hon tog mig på armen och gick hem. Hon upplevde att hon fick ett budskap från Herren att hon kunde återvända. Hemma gjorde hon upp eld i spisen, vilket var förbjudet. När jag återkom till den här händelsen när jag blev äldre förundrades hon över att jag kom ihåg den.

Paul Salos mamma var övertygad om att han skulle bli präst. Men det blev han inte. Han blev murare.

Redan under min barndom levde jag nära Gud. Medan pappa var i kriget talade jag också om honom med Jesus. Jag visste att också mamma bad för honom.

Livet under kriget var inte lätt.

Alla upplevde kriget som väldigt svårt. Många gånger saknade vi mat på bordet hemma hos oss. Men ändå fanns det de som hade det värre ställt. Jag var för liten att kunna hjälpa till. Jag tror jag var mera till förfång än till hjälp. Men när jag blev äldre kunde jag börja hjälpa.

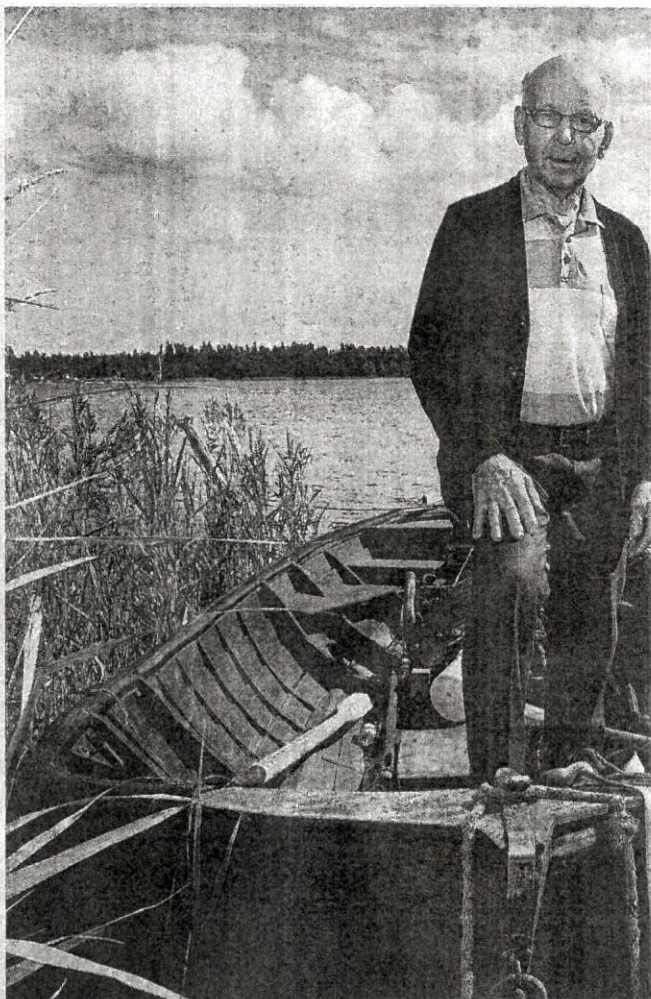
Fick inga svar på sina frågor

Han var ett nyfiket barn och upplevde att han inte fick svar på sina frågor.

Man lyssnade inte på mig. Jag frågade varför pappa inte kommer hem. Men mamma ville inte svara. Vi bodde nära järnvägen och jag och min bror såg ett tåg fullastat med soldater. Vi vinkade till dem och de vinkade tillbaka. Vi undrade vart så många pojkar var på väg. Jag började hänga i mamas kjolar för att få svar på frågan men hon ville inte prata om det. Jag var envis och slutligen svarade hon att de skulle till samma plats där pappa är. Då trodde jag att pappa skulle få komma hem och jag började vänta på honom. Men han kom inte. Det var inte roligt.

Till slut kom pappa hem från kriget. Men då var han inte samma pappa som hade åkt.

Jag hade haft en så snäll pappa att det inte går att beskriva. Gubbar-

SOM BARN fiskade Paul Salo och hans fem syskon nära Gudsmedan. Han har berättat om sina minnen i boken *Mitt liv som barn i krigets skugga*.

na i byn berättade senare att han arbetat för bönderna för en dagslön som motsvarade ett kilo smör. Men smöret var ju dyrare på den tiden. Jag var ofta med honom när han fiskade i forsén.

Pappan sårades i Fortsättningskriget och blev hundra procentig hjärninvald. Han var fullt klar i tanken och planerade för att bygga ett höns hus medan han låg på sjuhuset. Men hans känsloliv var som hos en tolvåring. Det försvårade vår situation. Jag var då åtta år.

Han arbetade så mycket han orkade, men det var inte mycket.

Pappan förändrades och han kunde bli våldsam och slå sönder saker. Däremellan var han snäll och kunde leka med oss. Men han var känslig och vi måste lära oss hur vi skulle bemöta honom. Vi barn fick inte gråla och vi måste lyda. Om vi sade emot blev han våldsam. Han slog oss aldrig men han kunde slå sönder saker.

Jag tyckte grymt mycket om pappa. Det fanns de som tyckte att han inte skulle få vara hemma länge. Trots allt ville jag ha honom hemma.

Hur klarade din mamma av detta?

Det är en gåta. Men jag glömmet aldrig att oavsett hur svårt det än var sjöng hon sånger ur Slonssharpan. Hon fann tröst i sångerna. Och så såg jag henne på knä i bön bredvid sängen.

Minna är ännu smärtsamma. Paul Salo rörs till tårar när han berättar.

Hon var en genomsnittlig kvinna. Det sade alla i byn.

En barnarbets tid

Så snart Salo och hans fem syskon blev tillräckligt gamla måste de börja arbeta.

Det var en barnarbets tid. Jag var 13 år när jag började arbeta med att hugga buskar ur diken åt bönderna. När jag och min bror kapade träd för ved valde vi dem som var tillräckligt kläna för att vi skulle orka kapa dem med yxa. Vi orkade inte säga jag var 16 när jag började arbeta åt Wärtsilä.

Trots att det var svårt hemma är Paul Salo ändå glad att han fick vara barn just då.

Som barn var jag utomhus största delen av tiden och jag och mina bröder hade stor uppföringsrikedom. Vi spikade ihop tröskverk och kassar att fiska i. De funkade inte alltid som vi ville men det räckte för oss att få skapa. Byns barn simmade och lekte ofta

HÄR "BRÄTAR" man lin. En bild ur Paul Salos bok.

tillsammans. Jag tycker att barnen inte att har tid med sådant idag.

Militärbravaderna är kända

Pappan var inkallad i båda krigen. Senare har Paul Salo kommit över sin pappas hela militärhistoria.

Den är otroligt intressant. Där finns alla bravader han gjort sedan han ryck-

te in. Bland annat hade han i frustration slagit en fältväbel och hamnat i arresten. Där framgår också att han sårades den 2 februari 1942.

Den dagen skulle pappan och några kamrater hämta ved till korsun med lastbil. De hamnade i en hästkolonn som ryssarna bombade. En bomb landade ganska nära lastbilen. Av tryck-

vågen kastades han mot en sten eller ett träd.

Bak huvudet trycktes in och han fick skador på lilla hjärnan. Efter att han blivit sårad åkte han in och ut på olika sjukhus. Han behandlades länge i Helsingfors varifrån han kom hem på permisjon emellanåt. Han hade var- bildning i bakhuvudet och den be- hövde dräneras med jämna mellanrum.

Trots att oddsen att pappans skulle leve länge var dåliga dog han 1977. Han var då 69 år gammal.

Det blev fred i november 1944. Men skrattet återvände inte genast till byn.

Jag noterade att de som varit i kriget hade själsliga sår även om de var fysiskt oskadade. Jag såg på två unga män som samtalade med varandra. Fast jag bara var ett barn lade jag märke till en smärta de hade inom sig som kom fram, under samtalet. Jag förstod att kriget förändrade människor. Inte bara min pappas som skadats. Det gjorde också andra mera inbundna.

Vad kan man lära sig av dina barndomsminnen idag?

När jag träffar flyktningbarn vet jag hur det känner sig. Kanske de haft det ännu värre. Jag såg ju aldrig någon död.